

Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin Geçerlik-Güvenirlik Çalışması ve Hemşirelerin Etik Karar Verebilme Düzeyi*

A Study of Validity and Reliability of Nursing Dilemma Test and Nurses' Level of Ethical Decision-Making

(Araştırma)

Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi (2010) 47-67

Yard. Doç. Dr. Birgül CERİT**

** Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilimdalı, Bolu, Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu çalışma Hemşirelik Etik İkilem Testi'ni Türkçe'ye uyarlamak ve hemşirelerin etik karar verebilme düzeyini belirleyebilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Bu çalışmanın verileri 50 hemşireden elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak Crisham tarafından geliştirilen Hemşirelik Etik İkilem Testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson korelasyonu ve tanımlayıcı istatistik teknikleri kullanılmıştır.

Bulgular: İlkesel Düşünme düzeyi için güvenilirlik katsayısı Cronbach α : .59 ve Pratik Düşünme için Cronbach α : .50 olarak belirlenmiştir. Hemşirelerin İlkesel Düşünme puan ortalaması (52.72 ± 6.57) ortalamanın üzerinde, Pratik Düşünme puan ortalaması (17.54 ± 4.13) ise ortalama puana yakın saptanmıştır. Araştırma kapsamında yer alan hemşirelerin çoğunluğunun (%74) benzer ikilemlere aşına olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Bu çalışmada güvenilirliği düşük bulunmasına karşın, Hemşirelik Etik İkilem Testi, psikometrik özellikleri daha ileri çalışmalarla değerlendirildikten sonra ülkemizde hemşirelerin etik karar verebilme düzeyini belirlemek için kullanılabilir bir araç olarak önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik etiği, etik karar verebilme, hemşirelik etik ikilem testi, geçerlik, güvenilirlik.

* Bu araştırma makalesi, "Hemşirelerin Profesyonellik Davranışları ile Etik Karar Verebilme Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu doktora tez çalışmasının bir bölümü olarak yapılmıştır.

ABSTRACT

Objectives: The aim of this study was to adapt in Turkish version a Nursing Dilemma Test and determine the nurses' level of ethical decision making.

Methods: The data of this study were obtained from 50 nurses. The Nursing Dilemma Test, which was developed by Crisham was used as an instrument for data collection. Data were analysed using Pearson correlations and descriptive statistics.

Results: Cronbach's α coefficient was .59 for the nursing principled thinking and .50 for practical considerations. The nursing principled thinking mean score of nurses was above average (52.72 ± 6.57), while the practical consideration mean score was nearly at the level of average (17.54 ± 4.13). Most of the nurses (74%) were familiar to ethical dilemmas in nursing practice.

Conclusion: Although the reliability of 'The Nursing Dilemma Test' was found to be very low, it can be used as a tool to measure the level of nurses' ethical decision making in Turkey after an evaluation of its psychometric properties.

Key Words: Nursing ethic, ethical decision making, nursing dilemma test, validity, reliability.

Giriş

Günümüzde sağlık hizmetlerinin giderek karmaşıklaşması, bilim ve teknolojinin paralelinde yeni etik sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hemşirelerin çalışma yaşamında, bakım hizmetini de etkileyen bu sorunlarla yüz yüze kalması onların sonuçlarından pek çok insanın etkilenme olasılığı bulunan etik karar mekanizmalarının içinde yer almasını zorunlu kılmıştır. Bu etik kararlar bazen idari/ yönetimle ilgili prosedür ve kısıtlılıklarla, kimi zaman da uygulamadan kaynaklı karmaşık sorunlarla ilişkilidir¹.

Berggren ve ark.² etik karar vermeyi; birbiriyle çatışan seçeneklerin olduğu bir durumda, sistematik düşünme biçimiyle ahlaki açıdan en doğru eyleme karar verilmesini içeren mantıksal bir süreç olarak tanımlamaktadır. Etik karar verebilme, sağlık alanında ortaya çıkan etik sorunların farkında olunması ve etik sorunlara yönelik profesyonel bir yaklaşım sergilenebilmesi bakımından önemlidir. Hemşirelik mesleği açısından etik karar verme, hemşirenin etik sorun içeren herhangi bir durum karşısında bilişsel yetilerini kullanarak bir yargıda bulunması ve bu yargının gerektirdiği eylemin uygulamaya yansıtılmasını ifade eder.

Meslek etiğinin giderek önem kazandığı ve daha çok vurgulanmaya başlandığı, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yarar/zarar dengelerine ilişkin tartışmaların hız kazandığı günümüzde, hemşirenin bireye, aileye, topluma, mesleğine, meslek örgütüne ve işbirliği çerçevesinde çalıştığı sağlık ekibine karşı sorumluluklarını, rol ve işlevlerini yerine getirirken karar verme sürecini etkin kullanabilmesi gereklidir. Hemşireler en temel mesleki sorumlulukları olan bakım hizmetinin, süreklilik arz etmesine bağlı olarak, klinik ortamda hasta ile en fazla vakit geçiren sağlık meslek grubudur. Dolayısıyla hemşire, hastasının en hassas, güçsüz, mahrem ve özel yönlerini görebilmekte; onların acılı, kederli, yalnızlık, umutsuzluk duygularına ve ölümüne tanık olabilmektedir. Bu tanıklık, kimi zaman hastalar adına karar vermeyi ve eylemde bulunmayı gerekli kılmakta, kimi zaman ise çok basit bir karar ahlaki bir yargıya dayanabilmektedir³.

Hemşirelerin karşılaştıkları ahlaki sorunlar karşısında etik karar verebilme becerisine sahip olmasının gerekliliği açıktır. Ancak hemşirelerin etik karar verebilme becerisini

etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, hemşirelerin kendi işlevleri konusunda sorumluluk üstlenebilmesi ve özerk karar verebilme düzeyidir. Hemşirenin mesleki bilgi ve becerisi, deneyimi, sağlık ekibindeki hekim ve diğer meslek üyeleri ile olan iletişiminin niteliği, çalışılan kurumdan kaynaklanan çeşitli faktörler özerk karar verebilme yetisini, dolayısıyla etik karar verebilme düzeyini etkilemektedir.

Etik karar verme sürecini etkileyen bir diğer önemli etken de çevresel faktörlerdir. Hemşireler karşılaşmış oldukları etik sorunlara ilişkin karar verirken, durumsal baskıları göz önünde bulundurmakta ve bu baskılar nedeniyle de kararlarını değiştirebilmektedirler. Örneğin, etik sorunun çözümünde kendi adalet kavramlarıyla çelişen hastane politikaları, hekime itaat, kaynakların kontrolü gibi birçok çevresel faktörü göz önünde bulundurmak, hemşirelerin karar verme sürecini etkilemektedir⁴. Etik karar verme sürecini etkileyen birçok faktör nedeniyle, etik sorunun çözümüne ilişkin “en iyi” kararı vermekte zorlanan hemşirelerin bu süreçte rehberliğe ve desteğe gereksinimi bulunmaktadır. Etik karar verebilmeyle ilişkili diğer önemli etmen ise, hemşirelerin ahlaki gelişim düzeyi ve ahlaki muhakeme yapabilme becerisidir.

Etik karar verebilmeyi gerektiren durumlarda, bu kararların sonuçlarının birey ve topluma yansımaları düşünüldüğünde kararların ne düzeyde etik çerçevede verildiğinin belirlenmesi son derece önemlidir. Bu bağlamda literatürde 1970’li yıllardan itibaren ahlaki muhakeme yapabilme ve etik karar verebilme düzeyini ölçen çeşitli araçlar geliştirilmiştir. Rest (1971) tarafından geliştirilen *Defining Issues Test* (DIT), Lind (1985) tarafından ahlaki yargının bilişsel ve duyuşsal yönden farklılıklarını ortaya koymak üzere geliştirilen *Moral Judgement Test* (MJT) ve Ketefian (1982) tarafından ahlaki davranışları ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilen *The Judgements About Nursing Decision* (JAND) test bu araçlardan bazılarıdır. Hemşirelerin etik karar verme düzeyini belirlemek için kullanılan testlerden biri de Kohlberg’in ahlaki gelişim teorisine dayanarak Crisham (1981) tarafından geliştirilen Hemşirelik Etik İkilem Testi (HEİT) (Nursing Dilemma Test= NDT)’dir⁵⁻⁷. Etik karar vermenin önemi ve gerekliliği dikkate alındığında ülkemizde hemşirelerin ahlaki muhakeme yapabilme ve etik karar verebilme düzeyini ölçen herhangi bir araç bulunmadığı belirlenmiştir. Hemşirelik Etik İkilem Testi’nin Türkçe’ye uyarlanması alandaki bu boşluğu doldurmaya katkı sağlayabilecektir. Bu nedenle, bu çalışmada HEİT’nin Türkiye’de geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmış ve hemşirelerin ne düzeyde etik karar verebildiği incelenmek istenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Hemşirelik Etik İkilem Testi’nin Türkçe’ye uyarlanması ve hemşirelerin etik karar verebilme düzeyinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiş tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın evreni ve örneklemi

Araştırmanın evrenini Ankara ilinde Sağlık Bakanlığı’na bağlı bir eğitim araştırma hastanesinde çalışan 60 lisans mezunu hemşire oluşturmuştur. Araştırmada evrenin tamamına ulaşma olanağı bulunduğuundan örneklem alınmamış evrenin bütününden

veriler elde edilmiştir. Lisans mezunu toplam 10 hemşirenin çalışmanın gerçekleştirildiği tarihlerde görevli olarak şehir dışında bulunması (3 hemşire) ve çalışmaya katılmayı kabul etmemesi (7 hemşire) nedeniyle gönüllü olarak çalışmaya katılmayı kabul eden 50 lisans mezunu hemşireye ulaşılmıştır.

Veri toplama aracı

Hemşirelik etik ikilem testi (HEİT)

Orijinal adı “Nursing Dilemma Test” olan ve Türkçe’ye Hemşirelik Etik İkilem Testi olarak çevrilen test, 1981 yılında Dr. Patricia Crisham tarafından geliştirilmiştir. Crisham, hasta bakımında sık karşılaşılan ahlaki sorunları ortaya koymak için; hemşirelik uygulamalarında etik sorun deneyimi olan 130 hemşire ile görüşme gerçekleştirmiş, daha sonra hemşirelerin deneyimlerinden de yararlanarak hemşirelik uygulamalarına özgü altı ikilem geliştirmiştir⁴.

Bu ikilemler aşağıdaki başlıklar altında senaryolaştırılmıştır;

1. “Anomalili Yenidoğan Bir Bebeğe Yeniden Canlandırma Girişimi Uygulanması”: Anne-yenidoğan Hemşireliği’nde yaşam kalitesini tanımlama ve yükseltme sorununun dikkate alındığı bir ikilemdir.
2. “Zorla İlaç Uygulaması”: Ruh sağlığı alanında hastanın otonomisini kullanabilme hakkının göz ardı edilmesine ilişkin bir ikilemdir.
3. “Yetişkinin Ölme İsteği”: Yetişkinin ölme isteğine karşın solunum desteğinin sürdürülüp sürdürülmemesine yönelik bir ikilemdir.
4. “Yeni Göreve Başlayan Bir Hemşirenin Kliniğe Uyumu”: Kısıtlı kaynaklar ve zaman çerçevesinde yenidoğan kliniğinde deneyimli hemşirenin göreve yeni başlayan bir hemşirenin kliniğe uyumuna yönelik yükümlülüğünü ele alan bir ikilemdir.
5. “İlaç Hatasının Rapor Edilmesi”: Cerrahi kliniğinde görevli bir hemşirenin hatalı ilaç uygulamasını rapor edip etmeme konusunda yaşadığı kararsızlığa ilişkin bir ikilemdir.
6. “Ölümcül Hastalığı Olan Yetişkin Bireyin Bilgilendirilmemesi”: Akciğer kanseri olan yetişkin bir hastanın ailesinin isteği üzerine tanı ve prognozuna ilişkin bilgilendirilmemesini içeren bir ikilemdir.

Her bir ikilem üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde (A) açıklanan senaryoda yer alan ikileme ilişkin hemşirenin ne yapması gerektiği sorulmuş ve her ikileme ilişkin üç seçenektan birini işaretlemesi beklenmiştir. Örneğin, anomalili bir yenidoğanla ilgili ahlaki ikilem içeren senaryoda; hemşireden yenidoğanı canlandırma girişimleri uygulanmalıdır, kararsızım, yenidoğanı canlandırma girişimleri uygulanmamalıdır seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir.

İkinci bölümde (B) ise hemşireden ahlaki ikilem içeren senaryoyu düşünerek buna yönelik yaklaşımında göz önünde bulundurabileceği altı maddelik ifade yer almaktadır. Hemşireden bu ifadeler arasında en önemli olanını seçmesi ve kendisine göre önem sırası doğrultusunda numaralandırması beklenmiştir. Testin bu bölümüne verilen yanıtlar doğrultusunda hemşirelerin “İlkesel Düşünme (İD) [Nursing Principled Thinking= NP]”

ve “Pratik Düşünme (PD) [*Practical Considerations= PC*]” düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. İlkesel Düşünme, hemşirelikte ahlaki bir karar verirken ahlaki ilkeleri göz önüne almaya verilen önemi göstermektedir. Pratik düşünme ise, hemşirelerin etik sorunlara ilişkin karar vermesinde hasta sayısı, kullanılabilir kaynakların sayısı, kurumsal politikalar, hemşireler tarafından yönetimin verdiği desteğin algılanma ölçüsü ve hekim kontrolü gibi çevresel faktörlere verdiği önemi ölçmektedir⁸. Hemşirelerin bu belirtilen altı ifadeyi önem sırasına göre numaralandırarak verdikleri yanıtlardan İD ve PD düzeyi puanı hesaplanmaktadır. Kohlberg'in ahlaki gelişim teorisine dayanarak geliştirilen HEİT'nin İD düzeyi, Kohlberg'in bu modelinin 5 ve 6. aşamalarının (Gelenek Sonrası Düzey) birleştirilmiş biçimini temsil etmektedir.

Üçüncü bölümde (C) de hemşirelerin geçmişte benzer bir ikilemle karşılaşma deneyimlerinin olup olmadığını belirtmeleri istenmiştir. Bu bölümdeki soruya verilen yanıtlara dayalı olarak hemşirelerin benzer bir ikilemle daha önceden karşılaşma durumu likert tipi skala ile değerlendirilerek “Aşinalık (A) [*Familiarity= F*]” puanı belirlenmiştir⁸⁻¹⁰.

Bu çalışmada Hemşirelik Etik İkilem Testi (HEİT)'nin dil uyarlaması ile birlikte kapsam geçerliliği çalışması ve güvenilirlik çalışması için ise iç tutarlılık güvenilirlik analizi ve testin değişmezlik-güvenirlik analizi (test-tekrar test) yapılmıştır. Testin değişmezlik güvenilirlik analizi Ankara ilinde devlete bağlı bir üniversite hastanesinde çalışan ve randomize olarak seçilen 25 lisans mezunu hemşirenin gönüllü katılımı ile 02-23 Aralık 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır.

Verilerin değerlendirilmesi

Verilerin analizi SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak yapılmıştır. Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin güvenilirlik çalışmasında iç tutarlılık güvenilirlik katsayısını belirlemek için Cronbach α değeri hesaplanmış, değişmezlik güvenilirlik analizi için ise üç hafta ara ile test-tekrar test uygulaması yapılmıştır.

Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin değerlendirilmesinde, testin B bölümünde hemşirenin ahlaki ikilem içeren senaryoyu düşünerek buna yönelik yaklaşımında göz önünde bulundurabileceği altı maddelik ifade yer almıştır. Hemşireden bu ifadeler arasında en önemli olanını seçmesi ve diğer maddeleri de kendisine göre önem sırası doğrultusunda numaralandırması beklenmiştir. Dolayısıyla numaralandırma katılımcıya göre en önemli olandan başlayarak altıncı en önemliye doğru yapılmıştır. Testin orijinal cevap anahtarında her bir ikileme göre sırası farklılık gösterebilen iki İD ve bir PD maddeleri bulunmaktadır.

Bu bağlamda testin B bölümüne ilişkin;

- Katılımcının her bir ikilemin B bölümündeki altı maddenin en önemliden (6 puan) en az önemli olana doğru (1 puan) yaptığı sıralama değerlendirilmiştir.
- Daha sonra bu sıralama testin cevap anahtarı ile karşılaştırılmıştır. Cevap anahtarında İD ve PD'ye karşılık gelen maddeler katılımcının sıralamasında belirlenmiş ve maddelerinin sırası karşılaştırılarak puanlama yapılmıştır.

- Örneğin; ikilemin B bölümündeki düşünceler / sorular arasında katılımcının en önemli olarak işaretlediği maddenin numarası cevap anahtarında İD maddelerinden birinin sırasına karşılık gelen numara ile aynı ise 6 puan, ikinci sırada önemli olan maddenin sırası da cevap anahtarında diğer İD maddesinin sırasına karşılık gelen numara ile aynı ise 5 puan, üçüncü sırada önemli gördüğü madde cevap anahtarında PD maddesinin sırasına karşılık gelen numara ile aynı ise 4 puan verilmiştir. Böylece katılımcının her bir ikilemin B bölümündeki düşünce / sorulara yönelik yanıtları dikkate alınarak İD ve PD puanları hesaplanmıştır (Şekil 1).
- Her bir ikilemden elde edilen İD ve PD puanları ayrı ayrı toplanarak katılımcının toplam İD ve PD puanları belirlenmiştir.

Testte ulaşılabilecek en düşük İD puanı 18, en yüksek İD puanı 66'dır. Elde edilebilecek en düşük PD puanı 6, en yüksek PD puanı ise 36'dır.

Testin C bölümünde elde edilen verilerle hemşirelerin A puanı hesaplanmıştır. Bu hesaplamada; likert tipi skala kullanılmış ve "benzer ikilemde bir karar verdim" seçeneği 1 puan, "gerçek hayatta karşılaşılmaması zordur" seçeneği ise 5 puan olarak kodlanmıştır. Her bir ikileme ilişkin bu puanlar toplanarak A puanı elde edilmiştir, 6-17 arası puan katılımcıların benzer bir ikileme aşına olduklarını gösterirken, 18-30 aralığında yer alan bir puan ise benzer bir ikileme aşına olmadıklarını göstermektedir^{4,8-10}.

Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin A ve C bölümlerine ilişkin verilerin değerlendirilmesinde frekans, yüzde ve ortalama hesapları, B bölümünden elde edilen verilere göre hemşirelerin etik karar verebilme davranışlarının belirlenmesinde ise ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin test-tekrar test analizi dışında tüm bulgular, Sağlık Bakanlığı'na bağlı bir eğitim ve araştırma hastanesinde çalışan 50 lisans mezunu hemşireden elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu yorumlanmıştır.

Araştırmanın sınırlılığı

Bu çalışmada testin B bölümünden elde edilen puanlara ilişkin bir kesim noktasının olmaması nedeniyle etik karar verebilme düzeyinin belirlenmesinde ortalama puan üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin geçerlik çalışması kapsamında, testin maddelerden oluşmaması ve birbirinden farklı altı etik ikilemi içermesi nedeniyle yapı olarak faktör analizinin yapılmasına uygun olmadığından, yapı geçerliliği yapılamamıştır. Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin test değişmezlik güvenilirlik çalışması sonucunda test tekrar-test puanları arasında kuvvetli bir ilişki belirlenmiştir. Ancak iç tutarlılık güvenilirlik çalışması kapsamında Cronbach α katsayısının nispeten düşük çıkması göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmanın etik yönü

Araştırmanın uygulanması için araştırma kapsamında yer alan hastanelerden resmi yazılı izin, katılımcılardan yazılı aydınlatılmış onam formu, HEİT'nin Türkçe'ye uyarlanması için Patricia Crisham'dan ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Araştırmalar Yerel Etik Kurulu'ndan resmi izin yazısı alınmıştır.

Kadın doğum uzmanı, doğum odasında, hemşireye pek çok anomalisi olan bir yenidoğan uzatır ve "canlandırma girişimleri uygulamayın" der. Hemşire yenidoğana canlandırma girişimleri uygulamaya başlar ve deformiteler görür; bebeğin mesanesi ile bağırsaklarının ve karın bölgesindeki organların bir bölümü kas ve deri dokusuyla kaplı değildir. Bebeğin cinsiyeti belirgin değildir. Bebeğin derisinin rengi ve hareketleri normal görünmekte ve hayatta kalma potansiyeli göstermektedir. Hemşire diğer yenidoğanlarda yapıldığı gibi canlandırma girişimleri uygulayıp uygulamama konusunda tereddüt etmektedir.

B. Hemşire aşağıdaki altı sorunu göz önüne almaktadır:

1. Bu yenidoğanı ölüme terk edersem yasalar karşısında sorumlu olur muyum?
2. Bu konuda uzmanlaşmış bir yenidoğan danışmanlık olanağı var mı?
3. Bu yenidoğanın yaşaması ya da ölmesine karar vermek kimin hakkıdır?
4. Benim sorumluluğum doktorun talimatlarına uymak mıdır?
5. Bu çocuğun doğumunun ebeveynler üzerindeki etkisi ne olur?
6. Tüm yenidoğanlar aynı temel yaşam hakkına sahip olmalı mıdır?

Yukarıda listelenmiş olan düşüncelerden / sorulardan en önemli olanı seçiniz ve numarasını aşağıda 'en önemli' ifadesinin önünde yer alan kutucuğa yazınız. Diğer düşüncelerin / soruların da önem sırasını göz önünde bulundurarak aşağıda yer alan uygun ifadenin karşısındaki kutucuğa numarasını yazarak belirtiniz.

İD= 11 puan

3 En önemli (6 pn) 4 Dördüncü önemli (3 pn)

6 İkinci önemli (5 pn) 5 Beşinci önemli (2 pn)

2 Üçüncü önemli (4 pn) 1 Altıncı önemli (1 pn)

PD= 4 puan

Hemşirelik Etik İnkilem Testi Cevap Anahtarı

Derecelendirme, Bölüm B		
İnkilem	Madde	Kod
1	1	2
	2	PD
	3	İD
	4	4
	5	3
	6	İD

Şekil 1. Hemşirelik Etik İnkilem Testi'nin B Bölümü'ndeki Maddelerin Sıralamasına İlişkin Puan Hesaplaması Örneği (*Anomalili Yenidoğan Bir Bebeğe Yeniden Canlandırma Girişimi Uygulanması*)

Bulgular

Araştırmadan elde edilen veriler değerlendirildikten sonra bulgular üç başlık altında sunulmuştur. İlk başlıkta Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin geçerlik çalışmasına, ikinci başlıkta Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin güvenilirlik çalışmasına, üçüncü ve son başlıkta ise Hemşirelerin Etik Karar Verebilme Düzeyi'ne ilişkin bulgular sunulmuştur.

1. Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin Geçerlik Çalışması'na İlişkin Bulgular

Bu aşamada Hemşirelik Etik İkilem Testi (HEİT)'nin dil uyarlaması ve kapsam geçerliliği çalışması yapılmıştır. Kapsam geçerliliği uzman görüşü alınarak yapılmaktadır. Bu bağlamda araştırmada kullanılacak olan HEİT üç dilbilim uzmanı tarafından birbirinden bağımsız olarak İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu çevrilerin ortak ve farklı yönleri araştırmacı tarafından dikkate alınarak testin ilk Türkçe şekli hazırlanmıştır. Daha sonra testin bu ilk şekli ve İngilizce'si Hemşirelik, Deontoloji ve Tıp Tarihi ve Türk Dili ve Edebiyatı alanlarında üç uzmana gönderilmiştir. Uzmanlardan testin Türkçe çevirisinin orijinalini karşılayıp karşılamadığı, ülkemizdeki hemşirelik alanı için uygun olup olmadığı ve uygun görülmeyen kısımların nasıl düzlenebileceği görüşü istenmiştir. Gelen görüşler doğrultusunda önerilen düzeltmeler yapılarak test yeniden düzenlenmiştir. Türkçe'ye uyarlanmış olan bu testin orijinalini karşılayıp karşılamadığını belirlemek üzere bir İngilizce dil bilim uzmanı tarafından testin geri çevirisi yapılmıştır. Orijinali ile Türkçe çevirisi uygun bulunan test, Sağlık Bakanlığı'na bağlı bir eğitim araştırma hastanesinde çalışan 50 lisans mezunu hemşireye uygulanarak anlaşılabilirliği sınanmıştır. Bu aşamada gelen olumlu görüşler doğrultusunda düzeltmeye gerek görülmeyen test aynen kullanılmıştır. Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin kapsam geçerliliği çalışması sonucunda, bu testin ülkemizde kullanılabilecek geçerli bir araç olduğu belirlenmiştir.

2. Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin Güvenirlik Çalışması'na İlişkin Bulgular

Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin güvenilirlik çalışması; iç tutarlılık güvenilirlik analizi ve test-tekrar test olmak üzere iki basamakta yapılmıştır.

Testin B bölümünden elde edilen yanıtlar değerlendirilerek İD ve PD düzeyleri için iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı Cronbach α değerleri ayrı ayrı hesaplanmıştır. Bu bağlamda İD düzeyi için güvenilirlik katsayısı Cronbach α : .59 (n: 50) ve PD için Cronbach α : .50 (n: 50) olarak belirlenmiştir (Tablo 1).

Test değişmezlik-güvenirlik analizi sonucunda İD ve PD düzeylerine ilişkin test-tekrar test puanları arasında anlamlı, pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki olduğu bulunmuştur ($p < 0.01$) (İD: $r = 0.77$; PD: $r = 0.73$). Literatürde Pearson korelasyon katsayısı'nın (r) gücü tanımlanırken 0.70 – 0.89 arasında bir değer alması durumunda değişkenler arasında kuvvetli bir ilişki olduğu şeklinde yorumlanabileceği belirtilmiştir¹¹⁻¹³. Bu nedenle HEİT'nin test-tekrar test puanları arasındaki korelasyonun anlamlı, pozitif yönde ve kuvvetli olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin Güvenirlilik Katsayıları

Değişkenler	Cronbach's α (n: 50)	Test Tekrar Test Güvenirliliği (n: 25)
İlkesel Düşünme	.59	.77
Pratik Düşünme	.50	.73

3. Hemşirelerin Etik Karar Verebilme Düzeyi'ne İlişkin Bulgular

Bu bölümde Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin A bölümünde yer alan her bir ikileme ilişkin "Hemşire Ne Yapmalı?" sorusuna verilen yanıtların dağılımı, Testin B bölümünden elde edilen İD ve PD düzeyi ve Testin C bölümünden elde edilen A puanı verilmiştir.

Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin A bölümünde yer alan her bir ikileme ilişkin "Hemşire Ne Yapmalı?" sorusuna 50 lisans mezunu hemşirenin verdiği yanıtların dağılımı aşağıda yer almaktadır (Tablo 2).

Tablo 2'de görüldüğü gibi hemşirelerin çoğunluğunun (%76) "anomalili yenidoğanı canlandırma girişimi uygulamalıdır" görüşünde olduğu, ikinci ikileme ilişkin hemşirelerin yarısının hastanın reddetmesine karşın (%50) "hemşire ilacı zorla uygulamalıdır" eylemini tercih ettiği belirlenmiştir. Üçüncü ikilemde ameliyat edilemeyecek derecede yaygın tümörü olan ve kendisine herhangi bir tıbbi girişim yapılmasını istemeyen bir hastaya hemşirelerin neredeyse tamamının "solunum desteği vermelidir" (%98) seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Dördüncü ikilem, pediatri kliniğinde çalışan bir hemşirenin kısıtlı kaynaklara karşın, bebeklerin bakımına zaman ayırmak yerine yeni göreve başlayan bir başka hemşirenin kliniğe uyumunu sağlamasını içermektedir. Bu ikileme ilişkin hemşirelerin yaklaşık yarıdan fazlası (%54) "hemşirenin uyum sağlaması için zaman ayırmamalıdır" yanıtını vermiştir. Beşinci ikilemde hemşirelerin çoğunluğunun (%74) "ilaç hatasının rapor edilmesi" gerektiği görüşünde olduğu belirlenmiştir. Son ikilemde ise ölümcül hastalığı olan bir hastanın tanısı hakkında hekim ve aile tarafından bilgilendirilmemesine karşın, hemşirelerin % 36'sının "hemşire hastaların sorularına yanıt vermemelidir", %32'sinin "hemşire hastanın sorularına yanıt vermelidir", yine aynı oranda "Kararsızım" seçeneğini işaretlediği ve belirsizlik içinde olduğu saptanmıştır.

Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin B bölümünden elde edilen veriler değerlendirilerek hemşirelerin bu testten alabileceği İD ve PD puan ortalamaları hesaplanmıştır. Buna göre hemşirelerin İD puan ortalaması (52.72 ± 6.57)'nin ortalamanın üzerinde olduğu, PD puan ortalaması (17.54 ± 4.13)'nin ise ortalamaya yakın bir değer aldığı saptanmıştır (Tablo 3).

Testin C bölümünden ise hemşirelerin HEİT'de yer alan ikilemlere benzer durumlara aşına olduğu (14.72 ± 3.70) belirlenmiştir (Tablo 3). Bununla birlikte bu bölüme ilişkin hemşirelerin yanıtları değerlendirildiğinde, %74'ünün 6-17 puan aralığında yer alarak benzer ikilemlere aşına olduğu ve %26'sının da 18-30 puan aralığında yer alarak benzer ikilemlere aşına olmadığı belirlenmiştir (Grafik 1).

Tablo 2. Her Bir İkileme İlişkin Testin A Bölümünde Yer Alan “Hemşire Ne Yapmalı?” Sorusuna Verilen Yanıtların Dağılımı (n: 50)

İkilemeler		“Hemşire Ne Yapmalı?” Sorusuna Verilen Yanıtlar	
		n	%
Anomalili Yenidoğan Bir Bebeğe Yeniden Canlandırma Girişimi Uygulanması	Uygulanmalıdır	38	76
	Kararsızım	4	8
	Uygulanmamalıdır	8	16
Zorla İlaç Uygulaması	Uygulanmalıdır	25	50
	Kararsızım	10	20
	Uygulanmamalıdır	15	30
Yetişkinin Ölme İsteği	Vermelidir	49	98
	Kararsızım	1	2
	Vermemelidir	-	-
Yeni Göreve Başlayan Bir Hemşirenin Kliniğe Uyumu	Ayırmalıdır	16	32
	Kararsızım	7	14
	Ayırmamalıdır	27	54
İlaç Hatasının Rapor Edilmesi	Bildirmelidir	37	74
	Kararsızım	8	16
	Bildirmemelidir	5	10
Ölümcül Hastalığı Olan Yetişkin Bireyin Bilgilendirilmemesi	Vermelidir	16	32
	Kararsızım	16	32
	Vermemelidir	18	36

Tablo 3. Hemşirelerin Hemşirelik Etik İkilem Testi’nden Aldığı İlkel Düşünme, Pratik Düşünme ve Aşinalık Puan Ortalaması (n: 50)

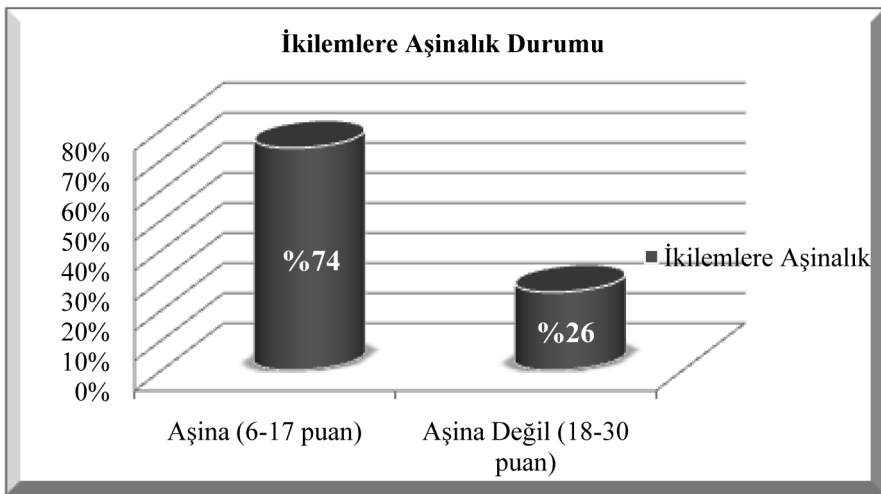
Hemşirelik Etik İkilem Testi Puanları	Min.	Max.	$\bar{X} \pm ss$
İlkel Düşünme	36	63	52.72±6.57
Pratik Düşünme	9	26	17.54±4.13
Aşinalık	6	24	14.72±3.70

Tartışma

Hemşirelik Etik İkilem Testi’nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucunda, Cronbach α katsayısının nispeten düşük çıkmasına rağmen bu testin ülkemizde kullanılması önerilebilir. Crisham⁵ 225 hemşire ile yaptığı araştırmasında, Hemşirelik Etik İkilem

Testi'nin hemşirelik alanında kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu belirtmiştir [Cronbach α : .57 (n: 225) ve PD için Cronbach α : .39 (n: 225)]. Her iki araştırma sonucu karşılaştırıldığında İD için güvenilirlik katsayısının birbirine yakın olduğu, PD için güvenilirlik katsayısının bu çalışmada daha yüksek olduğu görülmektedir. Crisham'ın NDT'si literatürde çeşitli çalışmalarda kullanılmıştır. Bu çalışmalarda iç tutarlılık açısından bir hesaplama yapılmamış ve Crisham'ın güvenilirlikle ilgili bilgileri esas alınarak NDT'nin güvenilir bir test olduğu kabul edilmiştir¹⁴⁻¹⁶. Bu çalışmada ise güvenilirlik için, test-tekrar test yapılmış ve Cronbach α ile iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Test-tekrar test sonuçları testin güvenilir olduğunu göstermiş, Cronbach α katsayısının da nispeten düşük olmasına rağmen, Crisham'ın bulunduğu değerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Testin yapısı dikkate alındığında, birbirinden farklı 6 etik ikilemi içermesi özelliği nedeniyle, hemşirelerin her bir ikileme yönelik kararlarının birbirinden farklılık gösterebilmesi olası bir durum olarak değerlendirilmiş ve bu nedenle Cronbach α katsayısının nispeten düşük çıkabileceği göz önünde bulundurulmuştur. Güvenirlik için test-tekrar test ve Cronbach α katsayısı birlikte değerlendirildiğinde testin hemşirelerin etik karar verebilme düzeyini belirlemek için kullanılabileceği düşünülmektedir.

Hemşirelik Etik İkilem Testi'ne dayalı olarak 50 lisans mezunu hemşireden elde edilen veriler analiz edildiğinde, hemşirelerin İD puan ortalaması ortalamanın üzerinde belirlenmiştir. Bu sonuca göre, hemşirelerin karşılaştığı etik sorunlar karşısında, istendik düzeyde olmasa da etik ilkeleri dikkate alarak düşündüğü ifade edilebilir. Literatürde yer alan diğer bazı çalışmalar ile bu araştırma bulgusu karşılaştırıldığında, benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir^{5,8,10,14}. Örneğin Crisham⁵ hemşirelik ikilemlerinde hemşirelerin ahlaki yargısı isimli çalışmasında hemşirelerin İD puanını 54.85 ± 6.75 belirlemiştir. Ham⁸ ise deneyimli hemşireler ile son sınıf hemşirelik lisans öğrencilerinin etik muhakeme becerilerini karşılaştırdığı çalışmasında, hemşirelerin İD puan ortalamasını 51.74 ± 5.95 olarak saptamıştır. İlkesel

Grafik 1. Hemşirelerin İkilemlere Aşinalık Durumu

düşünme, etik karar gerektiren durumlarda sorunun çözümüne ilişkin izlenecek yola veya eyleme karar verme aşamasında kritiktir. Eyleme karar verirken ahlaki bir tutum sergileyebilmek açısından etik ilkeler yol göstericidir. Ancak Uyer ve ark.¹⁷'nin çalışmasında hemşirelerin karşılaştıkları etik sorunların çözümü için çoğunluğun kendi meslektaşlarına başvurduğu (%45.1), ikinci sırada ise kimseyle paylaşmadığı (%27.5), Çobanoğlu ve Algier¹⁸'in çalışmasında hemşirelerin etik sorunları doktorlara sorarak çözümlenmeye çalıştığı, etik karar verirken sistematik bir model izlemediği, bir başka çalışmada¹⁹ da hemşirelerin %44'ünün mesleki deneyimleri ve kişisel değerleri ile etik sorunu değerlendirdiği ve çözüm önerisi geliştirdiği belirlenmiştir. Bu çalışmada İD puan ortalamasına göre, hemşirelik mesleği adına istendik düzeyde olmasa da, hemşirelerin klinik ortamda karşılaşmış olduğu etik sorunlar karşısında etik karar verme durumunda kaldığında etik ilkeleri göz önünde bulundurmaya önem gösterdiği ancak ilkesel düşünme düzeyinin istendik seviyede olmadığı düşünülmektedir.

Araştırmada hemşirelerin PD puan ortalaması 17.54±4.13 olarak belirlenmiştir. Bu bulgu hemşirelerin etik ikilemlerin çözümüne ilişkin karar verme sürecinde, kararlarının nispeten çevresel faktörlerin etkisinde kaldığını göstermektedir. Çalışma bulgusu konuyla ilgili yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir^{5,8,10,14}. Örneğin Crisham⁵'in çalışmasında hemşirelerin PD puanı 17.2±3.96, Woods¹⁰'un çalışmasında 17.06, Ham⁸'in çalışmasında da 18.62±3.60 olarak saptanmıştır. Crisham⁴ makalesinde, hemşirelerin kendi adalet kavramlarıyla çelişen hastane politikaları, hekime itaat, zaman kısıtlılığı, hemşirelik mesleğine, hasta ve hastaneye bağlılık, sürekli artan mesleki bilgi yükü ve bu bilgiden yararlanabilmenin en etkili yolunu bulmaya yönelik karmaşıklık, mesleki yetki ve sorumluluklara ilişkin belirsizlikler ve hastalardan, yöneticilerden ve meslektaşlarından farklı beklentiler gibi çevresel etmenler nedeniyle etik ikilemlere ilişkin karar verme sürecinde baskı yaşadığını belirtmiştir. Dolayısıyla hemşireler değerlerini, yaşam deneyimlerini, bilişsel becerilerini, ahlaki duyarlılığını ve muhakeme yeteneğini etik karar verme ve bu karara uygun eylemde bulunma sürecine yansıtırlar^{20,21} pek çok çevresel faktörün etkisinde kalmaktadır. Literatürde yer alan yukarıdaki görüşler paralelinde bu çalışmada PD'nin ortalama puana yakın olmasına dayanarak, hemşirelerin karşılaşmış olduğu etik sorunlara ilişkin karar verirken, çevresel etmenleri ve baskıları göz önünde bulundurduğu ve bu baskılar nedeniyle de kararlarında belirsizlik yaşadığı ifade edilebilir.

Bu çalışmada hemşirelerin aşinalık düzeyi 14.72±3.70 olarak belirlenmiştir. Bu bulgu hemşirelerin HEİT'de yer alan etik ikilemlere benzer durumlarla meslek yaşantıları süresince karşılaştıklarını göstermektedir. Literatürde yer alan çalışma sonuçları da hemşirelerin uygulamalarında benzer ikilemlerle karşılaştığını göstermektedir^{5,8-10,14}. Örneğin Crisham⁵ çalışmasında, hemşirelerin % 96'sının ikilemlere aşına, %4'ünün ise aşına olmadığını bulmuştur. İkilemlere aşinalık hemşirelerin karşılaşmış olduğu yeni etik sorunları tartışabilme, soruna ilişkin uygun çözüm üretebilme ve etik karar verebilme becerisine katkı sağlayabilir. Dolayısıyla etik ikilemlere aşına olmak etik karar vermeyi kolaylaştırabilir. Ancak sadece etik ikilemlere aşına olmak ile etkin bir etik karar verme sürecinin izlenemeyeceği ve salt aşinalığın ikilemin çözümüne ilişkin yol gösteremeyeceği göz ardı edilmemelidir.

Sonuç

Hemşirelerin etik karar verebilme düzeyini belirlemek için geliştirilmiş olan Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin Türkçe'ye uyarlanması ve hemşirelerin etik karar verebilme düzeyinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda; HEİT'nin ülkemizde kullanılabilceği düşünülmektedir. Bununla birlikte bu testten elde edilen veriler analiz edildiğinde, hemşirelerin mesleki yaşantıları süresince sıklıkla etik sorun içeren durumlarla karşılaşmış olduğu, etik sorunlara yönelik karar verirken etik ilkeleri göz önünde bulundurmaya özen gösterdiği, ancak kararlarının çevresel faktörlerin etkisi nedeniyle istendik düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Oysaki hemşirelerin bilimsel ve teknolojik gelişmelere paralel olarak klinik uygulamalarda etik sorun içeren durumlarla karşılaşma sıklığının artması, etik karar verme, verdiği kararların sorumluluğunu üstlenme durumunda kalması ve pek çok etik sorunun hasta ve hasta yakınlarını etkilemesi dikkate alındığında ahlaki karar verebilmenin hemşirelik mesleği açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, HEİT'yi kullanarak hemşirelerin etik karar verebilme düzeyinin saptanmasının, hemşirelerin konuya ilişkin eğitim gereksiniminin belirlenmesinde yararlı olacağı ve yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Teşekkür

Hemşirelerin etik karar verebilme düzeyini belirleyebilmek için Türkçe'ye uyarlanan, Hemşirelik Etik İkilem Testi'nin çevirisi ve geri çevirisini yapan Yrd. Doç. Dr. Orhun Yakın'a, Arş. Gör. Sinem Bozkurt'a, Arş. Gör. Duygu Çurum'a ve Arş. Gör. Sezen Ergin'e, uzman görüşleri bakımından desteklerini esirgemeyen, Prof. Dr. Gülümser Kublay'a, Prof. Dr. Nükhet Örnek Büken'e, Prof. Dr. R. Selma Görgülü'ye, Prof. Dr. Fethiye Erdil'e, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanları'na, Doç. Dr. Leyla Dinç'e ve Doç. Dr. Yusuf Cerit'e teşekkür ederim.

Kaynaklar

1. Tschudin V. Ethics in nursing: the caring relationship. 3th Edition. London: Elsevier Science Limited; 2003. p. 53-110.
2. Berggren I, Bégat I, Severinsson E. Australian clinical nurse supervisors' ethical decision-making style. *Nursing and Health Sciences* 2002; 4 (1-2):15-23.
3. Dinç L. Hemşirelik hizmetlerinde etik yükümlülükler. *Hacettepe Tıp Dergisi* 2009; 40 (2):113-119.
4. Crisham P. Measuring moral judgement in nursing dilemmas. *Nursing Research* 1981; 30 (2):104-110.
5. Crisham P. Moral judgement of nurses in hypothetical and nursing dilemmas. Doctoral Dissertation, Minnesota:University of Minnesota; 1979.
6. Ketefian S. Moral reasoning and moral behavior. *Nursing Research* 1981; 30 (3): 171-176.
7. Rest J, Thoma S, Edwards L. Designing and validating a measure of moral judgment: stage preference and stage consistency approaches. *Journal of Educational Psychology* 1997; 89 (1): 5-28.
8. Ham KL. A comparison of ethical reasoning abilities of senior baccalaureate nursing students and experienced nurses. Doctoral Dissertation, Memphis: The University of Memphis; 2002.
9. Winland-Brown JE. A comparison of student nurses, nurses and non-nurses with regard to their moral judgements on nursing dilemmas. Doctoral Dissertation, Florida: Florida Atlantic University; 1983.

10. Woods TE. The effect of education on nursing resolution of ethical dilemmas among nurses practicing in a rural area. Doctoral Dissertation, Memphis: Memphis State University; 1993.
11. Ural A, Kılıç İ. Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi. 1. bs. Ankara: Detay Yayıncılık; 2005. s. 220.
12. Akgül A. Tıbbi araştırmalarda istatistiksel analiz teknikleri: SPSS uygulamaları. 3 bs. Ankara: Emek Ofset Ltd. Şti; 2005. s. 384.
13. Şencan H. Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik. 1 bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık Sanayi ve Ticaret AŞ; 2005. s. 253.
14. Hatfield PG. The relationship between levels of moral/ethical judgement, advocacy and autonomy among community health nurses. Doctoral Dissertation, Michigan: Michigan State University; 1991.
15. Corley MC, Selig P. Prevalence of principled thinking by critical care nurses. Dimensions Critical Care Nursing 1994; 13 (2):96-103.
16. Ham K. Principled thinking: a comparison of nursing students and experienced nurses. The Journal of Continuing Education in Nursing 2004; 35 (2):66-73.
17. Uyer G, Algier L, Akan N, Hanoğlu Z. Doktor ve hemşirelerin etik kararı gerektiren durumlara yaklaşımları. M. Çoruh (Editör). Toplam Kalite Yönetimi Prensiplerinin Sağlık Hizmetlerinde Uygulamaları. 1999. s. 121-140.
18. Çobanoğlu N, Algier L. A qualitative analysis of ethical problems experienced by physicians and nurses in intensive care units in Turkey. Nursing Ethics 2004; 11 (5):444-458.
19. Avcı K. Pediatri Alanında Hemşirelerin Etik Sorunların Çözümüne Yönelik Yaklaşımlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2007.
20. Fry ST, Johnstone MJ. Ethics in nursing practice: a guide to ethical decision making. 3th Edition. USA: Blackwell Science Ltd; 2008. p. 5-13.
21. Terakye G, Ocakcı A. Seçmeler. 1 bs. Ankara: Aydoğdu Ofset; 1995. s. 54-58.

Ek: Hemşirelik Etik İnkilem Testi¹ Anomalili Yenidoğan

Kadın doğum uzmanı, doğum odasında, hemşireye pek çok anomalisi olan bir yenidoğan uzatır ve "canlandırma girişimleri uygulamayın" der. Hemşire yenidoğana canlandırma girişimleri uygulamaya başlar ve deformiteler görür; bebeğin mesanesi ile bağırsaklarının ve karın bölgesindeki organların bir bölümü kas ve deri dokusuyla kaplı değildir. Bebeğin cinsiyeti belirgin değildir. Bebeğin derisinin rengi ve hareketleri normal görünmekte ve hayatta kalma potansiyeli göstermektedir. Hemşire diğer yenidoğanlarda yapıldığı gibi canlandırma girişimleri uygulayıp uygulamama konusunda tereddüt etmektedir.

A. Hemşire ne yapmalı? Yanıtlardan birini işaretleyiniz.

- Yenidoğana canlandırma girişimleri uygulamalıdır
 Kararsızım
 Yenidoğana canlandırma girişimleri uygulamamalıdır

B. Hemşire aşağıdaki altı sorunu göz önüne almaktadır:

1. Bu yenidoğanı ölüme terk edersem yasalar karşısında sorumlu olur muyum?
2. Bu konuda uzmanlaşmış bir yenidoğan danışmanlık olanağı var mı?
3. Bu yenidoğanın yaşaması ya da ölmesine karar vermek kimin hakkıdır?
4. Benim sorumluluğum doktorun talimatlarına uymak mıdır?
5. Bu çocuğun doğumunun ebeveynler üzerindeki etkisi ne olur?
6. Tüm yenidoğanlar aynı temel yaşam hakkına sahip olmalı mıdır?

Yukarıda listelenmiş olan düşüncelerden / sorulardan en önemli olanı seçiniz ve numarasını aşağıda 'en önemli' ifadesinin önünde yer alan kutucuğa yazınız. Diğer düşüncelerin / soruların da önem sırasını göz önünde bulundurarak aşağıda yer alan uygun ifadenin karşısındaki kutucuğa numarasını yazarak belirtiniz.

- En önemli
 İkinci önemli
 Üçüncü önemli
 Dördüncü önemli
 Beşinci önemli
 Altıncı önemli

C. Daha önce benzer bir ikilemle karşılaştınız mı? Aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyerek daha önceki bir durumu ne ölçüde yaşadığınızı belirtiniz.

Seçeneklerden birini işaretleyiniz:

- Benzer bir ikilemde karar verdim.
 Benzer bir ikilem yaşamış birini tanıyorum.
 Benzer bir ikilem yaşayan kimseyi tanımıyorum, ancak ikilem akla uygun görünüyor.
 Uzak bir ihtimal gibi geldiği için böyle bir ikilemi hayal etmek güç.
 İnkilem gerçeği yansıtmadığı için ciddiye almakta zorlanıyorum.

1 Açıklama: Bu test Dr. Patricia Crisham (PhD, RN) tarafından (1981) geliştirilmiştir. Testin Türkçe'ye çevrilmesi ve kullanılması için yazardan izin alınmıştır (28 Aralık 2007). Testin Türkçe versiyonunun kullanılması için, Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlilik – güvenilirlik çalışmasını yapan Dr. Birgül Cerit'ten izin alınması gereklidir (İzin için yazışma adresi: Birgül Cerit, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı Gököy Kampusu Gököy/Bolu, Tel:0 374 253 45 20, Fax: 0 374 253 45 57).

Zorla İlaç Uygulama

28 yaşında kuşkucu bir kadın hasta Psikiyatri Kliniği'ne yatırılır. "Kendimi tuhaf hissetmeme neden oluyor" diyerek, sürekli olarak ilaçlarını almayı reddeder. Psikiyatrist hastanın ilacını ağızdan almayı reddetmesi durumunda bir sakinleştirici ilacın kas içine uygulanmasını ister. Başhemşire, klinik hemşiresine, dört görevli hastayı tutarken ilacı uygulamasını söyler.

A. Hemşire ne yapmalı? Yanıtlardan birini işaretleyiniz.

- İlacı zorla uygulamalıdır
 Kararsızım
 İlacı zorla uygulamamalıdır

B. Hemşire aşağıdaki altı sorunu göz önüne almaktadır:

1. Bu klinikteki diğer klinik hemşireleri benden ne yapmamı bekliyorlar?
2. Hemşirelik bakımı vermeyi kolaylaştırmak için ne yapmalıyım?
3. Eğer hastaya zorla ilaç uygularsam bu kadının temel haklarını ihlal etmiş olur muyum ?
4. Klinikte ne kadar kargaşa ve gürültü yaşanır?
5. Mevcut Yönetmelikler benim bir hastaya zorla ilaç uygulamama izin veriyor mu ?
6. Hasta Psikiyatri Kliniği'ne, sosyal açıdan adil usullere göre yatırıldı mı?

Yukarıda listelenmiş olan düşüncelerden / sorulardan en önemli olanı seçiniz ve numarasını aşağıda 'en önemli' ifadesinin önünde yer alan kutucuğa yazınız. Diğer düşüncelerin / soruların da önem sırasını göz önünde bulundurarak aşağıda yer alan uygun ifadenin karşısındaki kutucuğa numarasını yazarak belirtiniz.

☐ En önemli	☐ Dördüncü önemli
☐ İkinci önemli	☐ Beşinci önemli
☐ Üçüncü önemli	☐ Altıncı önemli

C. Daha önce benzer bir ikilemle karşılaştınız mı? Aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyerek daha önceki bir durumu ne ölçüde yaşadığınızı belirtiniz.

Seçeneklerden birini işaretleyiniz:

- Benzer bir ikilemde karar verdim.
 Benzer bir ikilem yaşamış birini tanıyorum.
 Benzer bir ikilem yaşayan kimseyi tanımıyorum, ancak ikilem akla uygun görünüyor.
 Uzak bir ihtimal gibi geldiği için böyle bir ikilemi hayal etmek güç.
 İkilem gerçeği yansıtmadığı için ciddiye almakta zorlanıyorum.

Yetişkinin Ölme İsteği

38 yaşındaki bir bayan hasta ileri tanı amaçlı kraniyotomi ameliyatına girmeye hazırlanırken semptomların ne kadar ciddi olduğunu farkında görünmektedir. Hayatını uzatmak için tehlikeyi göze alarak yapılacak bir işlem istemediğini söyler. Tümörün ameliyat edilemeyecek derecede yayıldığı ortaya çıkar. Hasta koma halinde yoğun bakım ünitesine getirilir. O akşam hastanın solunumu durur. Hemşire hemen oksijen cihazını alır fakat solunum desteği verip vermemesi gerektiğini düşünmeye başlar.

A. Hemşire ne yapmalı? Yanıtlardan birini işaretleyiniz.

- Solunum desteği vermelidir
 Kararsızım
 Solunum desteği vermemelidir

B. Hemşire aşağıdaki altı sorunu göz önüne almaktadır:

1. Bir meslektaşla danışıp vereceğim kararın sonuçlarından kaçınabilir miyim?
2. Klinik Bakım Rehberi'nde hangi talimatlar verilmiş?
3. Bir bireyin yaşaması veya ölmesi hakkında karar verme hakkına sahip miyim?
4. Hastane Resüsitasyon Ekibi danışmak için müsait midir?
5. Hasta sevdiğim ve önemsemediğim birisi mi?
6. Hastanın tehlikeyi göze alarak yapılacak bir işlem konusunda karar verme hakkı var mı?

Yukarıda listelenmiş olan düşüncelerden / sorulardan en önemli olanı seçiniz ve numarasını aşağıda 'en önemli' ifadesinin önünde yer alan kutucuğa yazınız. Diğer düşüncelerin / soruların da önem sırasını göz önünde bulundurarak aşağıda yer alan uygun ifadenin karşısındaki kutucuğa numarasını yazarak belirtiniz.

☐ En önemli	☐ Dördüncü önemli
☐ İkinci önemli	☐ Beşinci önemli
☐ Üçüncü önemli	☐ Altıncı önemli

C. Daha önce benzer bir ikilemle karşılaştınız mı? Aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyerek daha önceki bir durumu ne ölçüde yaşadığınızı belirtiniz.

Seçeneklerden birini işaretleyiniz:

- Benzer bir ikilemde karar verdim.
 Benzer bir ikilem yaşamış birini tanıyorum.
 Benzer bir ikilem yaşayan kimseyi tanımıyorum, ancak ikilem akla uygun görünüyor.
 Uzak bir ihtimal gibi geldiği için böyle bir ikilemi hayal etmek güç.
 İkilem gerçeği yansıtmadığı için ciddiye almakta zorlanıyorum.

Yeni Hemşirenin Uyum Sağlaması

Akşam vardiyası sırasında bir klinik hemşiresi Pediatri Kliniği'nde yeni bir hemşirenin uyum sağlamasıyla görevlendirilir. Klinik hemşirelerinden ikisinin hasta olduğu bildirildiğinden yeni hemşire ile onun uyumundan sorumlu olan kıdemli hemşire yeni gelen bir bebek de dahil olmak üzere bir çok bebeğin bakımından sorumludurlar. Klinik hemşiresi bu vardiyanın yeni hemşirenin akşam vardiyasına uyum sağlaması için ayrıldığını bilmektedir. Fakat aynı zamanda yeni hemşireye zaman ayrıldığı takdirde bebeklere gereken bakımın gösterilemeyeceğinin de bilincindedir.

A. Hemşire ne yapmalı? Yanıtlardan birini işaretleyiniz.

- Hemşirenin uyum sağlaması için zaman ayırmalıdır
 Kararsızım
 Hemşirenin uyum sağlaması için zaman ayırmamalıdır

B. Hemşire aşağıdaki altı sorunu göz önüne almaktadır:

1. Hemşirelik görev tanımında belirtilen mesleki yükümlülüğüm nedir?
2. Bu hemşireye rehberlik etmek zorunda mıyım?
3. Bu yeni hemşirenin uyum sağlaması için başka bilgi kaynakları mevcut mu?
4. Bu durumda istismar edilmeyi nasıl önlerim?
5. Hemşirelik bakımı alma hakkı mı daha önemlidir, yoksa mesleki uyum sağlama hakkı mı?
6. Hangi seçenek hastalara uzun vadede daha büyük fayda sağlar?

Yukarıda listelenmiş olan düşüncelerden / sorulardan en önemli olanı seçiniz ve numarasını aşağıda 'en önemli' ifadesinin önünde yer alan kutucuğa yazınız. Diğer düşüncelerin / soruların da önem sırasını göz önünde bulundurarak aşağıda yer alan uygun ifadenin karşısındaki kutucuğa numarasını yazarak belirtiniz.

☐ En önemli	☐ Dördüncü önemli
☐ İkinci önemli	☐ Beşinci önemli
☐ Üçüncü önemli	☐ Altıncı önemli

C. Daha önce benzer bir ikileme karşılaştınız mı? Aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyerek daha önceki bir durumu ne ölçüde yaşadığınızı belirtiniz.

Seçeneklerden birini işaretleyiniz:

- Benzer bir ikileme karar verdim.
 Benzer bir ikileme yaşamış birini tanıyorum.
 Benzer bir ikileme yaşayan kimseyi tanımiyorum, ancak ikileme akla uygun görünüyor.
 Uzak bir ihtimal gibi geldiği için böyle bir ikilemi hayal etmek güç.
 İkileme gerçeği yansıtmadığı için ciddiye almakta zorlanıyorum.

İlaç Hatası

Bir hemşire yaşlı bir bayan hastaya yanlış ilaç uygular. Hemşire durumun ciddi olmadığına karar verdiğiinden durumu bildirmez ya da kayda geçirmez. Kadın ertesi gün evine gider ancak hemşire kadının yaşayabileceği olumsuz sonuçları düşünmeye devam eder. Hemşire, olay bir önceki gün yaşanmış olsa da durumu bildirip bildirmeme konusunda tereddüt eder.

A. Hemşire ne yapmalı? Yanıtlardan birini işaretleyiniz.

- Yanlış ilaç verdiğini şimdi bildirmelidir
 Kararsızım
 Yanlış ilaç verdiğini şimdi bildirmemelidir

B. Hemşire aşağıdaki altı sorunu göz önüne almaktadır:

1. Bu bilgiyi bildirmem benim ihmalkarlıktan dolayı sorumlu tutulmama neden olabilir mi?
2. Hangi hemşirelik eylemi hastanın adil tedavi görme hakkını güvenceye alır?
3. O gün içerisinde ilaçları dağıtırken hangi ek görevler araya girmiştir?
4. Hasta evine gitmiş olsa da sorumluluğumu tam olarak nasıl yerine getirebilirim?
5. Verilen yanlış ilaç hastada gereksiz rahatsızlıklara yol açtı mı?
6. Hemşirelik Etik Kodları'na göre benim görevim nedir?

Yukarıda listelenmiş olan düşüncelerden / sorulardan en önemli olanı seçiniz ve numarasını aşağıda 'en önemli' ifadesinin önünde yer alan kutucuğa yazınız. Diğer düşüncelerin / soruların da önem sırasını göz önünde bulundurarak aşağıda yer alan uygun ifadenin karşısındaki kutucuğa numarasını yazarak belirtiniz.

☐ En önemli	☐ Dördüncü önemli
☐ İkinci önemli	☐ Beşinci önemli
☐ Üçüncü önemli	☐ Altıncı önemli

C. Daha önce benzer bir ikilemle karşılaştınız mı? Aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyerek daha önceki bir durumu ne ölçüde yaşadığınızı belirtiniz.

Seçeneklerden birini işaretleyiniz:

- Benzer bir ikilemde karar verdim.
 Benzer bir ikilem yaşamış birini tanıyorum.
 Benzer bir ikilem yaşayan kimseyi tanımıyorum, ancak ikilem akla uygun görünüyor.
 Uzak bir ihtimal gibi geldiği için böyle bir ikilemi hayal etmek güç.
 İkilem gerçeği yansıtmadığı için ciddiye almakta zorlanıyorum.

Ölümcül Hastalığı Olan Yetişkin

İleri tanı amaçlı ameliyat sonrasında 48 yaşındaki bir adama ameliyat edilmesi mümkün olmayan akciğer kanseri teşhisi konulur. Doktor, hastayı ve ailesini ameliyattan hemen sonra, hasta henüz tam uyanık değilken bulgular hakkında bilgilendirir. Birkaç gün sonra hasta sağlık durumu hakkında sürekli olarak sorular sormaya başlar. Teşhisi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı açıktır. Ailesi, hastanın durumunun ona anlatılmamasını rica eder. Doktor ailenin kararına saygı gösterir ve hastayla teşhisi hakkında konuşulmaması yönünde talimat verir. Hemşire, doktorun ve ailenin isteklerine saygı gösterilmesi mi yoksa hastanın sorularına yanıt verilmesi mi gerektiği konusunda tereddüt eder.

A. Hemşire ne yapmalı? Yanıtlardan birini işaretleyiniz.

- Hastanın sorularına yanıt vermemelidir
 Kararsızım
 Hastanın sorularına yanıt vermemelidir

B. Hemşire aşağıdaki altı sorunu göz önüne almaktadır:

1. Hasta Hakları Yönetmeliği'nde bilgi paylaşımı ile ilgili düzenlemelere en uygun nasıl hareket edebilirim?
2. Bu durumu konuşabileceğim zamanlarda doktor klinikte olacak mı?
3. Hastanın ailesi onun en yakını olduğundan ailenin istekleri mi daha önemlidir?
4. Hastanın ve ailesinin beklentilerini adil olarak karşılamış olacak mıyım?
5. Hastanın sorularını cevapladığım için hastanın ailesi ve doktor bana bir şey yapabilir mi?
6. Kendi durumu için hasta, teşhisi kimin bileceğine karar verme hakkına sahip olabilir mi?

Yukarıda listelenmiş olan düşüncelerden / sorulardan en önemli olanı seçiniz ve numarasını aşağıda 'en önemli' ifadesinin önünde yer alan kutucuğa yazınız. Diğer düşüncelerin / soruların da önem sırasını göz önünde bulundurarak aşağıda yer alan uygun ifadenin karşısındaki kutucuğa numarasını yazarak belirtiniz.

- En önemli
 İkinci önemli
 Üçüncü önemli
 Dördüncü önemli
 Beşinci önemli
 Altıncı önemli

C. Daha önce benzer bir ikilemeyle karşılaştınız mı? Aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyerek daha önceki bir durumu ne ölçüde yaşadığınızı belirtiniz.

Seçeneklerden birini işaretleyiniz:

- Benzer bir ikilemde karar verdim.
 Benzer bir ikilem yaşamış birini tanıyorum.
 Benzer bir ikilem yaşayan kimseyi tanımıyorum, ancak ikilem akla uygun görünüyor.
 Uzak bir ihtimal gibi geldiği için böyle bir ikilemi hayal etmek güç.
 İkilem gerçeği yansıtmadığı için ciddiye almakta zorlanıyorum.

Hemşirelik Etik İkilem Testi Cevap Anahtarı

Derecelendirme, Bölüm B		
İkilem	Madde	Kod
1	1	2
	2	PD
	3	İD
	4	4
	5	3
	6	İD
2	1	3
	2	2
	3	İD
	4	PD
	5	4
	6	İD
3	1	2
	2	4
	3	İD
	4	PD
	5	3
	6	İD
4	1	4
	2	3
	3	PD
	4	2
	5	İD
	6	İD
5	1	2
	2	İD
	3	PD
	4	İD
	5	3
	6	4
6	1	4
	2	PD
	3	3
	4	İD
	5	2
	6	İD